

بررسی عوامل فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در تهیه غذای حلال

جواد دستمرد^{۱*}، هادی غیبی^۲

۱- گروه فقه و معارف، دانشگاه جامعه المصطفی العالمیه، مشهد، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
دریافت مقاله: ۰۰/۱۰/۲۲	<p>سابقه و هدف: موضوع حلال و توجه به فرهنگ استفاده از آن، موضوعی است که مورد تأکید دین مبین اسلام می‌باشد. با تأمل در آیات و روایات به خوبی در می‌یابیم که این موضوع درنگرش اسلام از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است و اسلام توجه زیادی به آن کرده است، و آثار و پیامدهای فراوانی برای رعایت و یا عدم رعایت آن ذکر کرده است. از منظر علمی هم آثار و فوائد غذای حلال و پیامدهای منفی استفاده از غذای حرام در بسیاری از موارد به اثبات رسیده است. بنابراین از لحاظ منطقی می‌بایست همه انسان‌ها حتی غیر مسلمانان به رعایت این موضوع اهتمام داشته باشند.</p> <p>نتایج: عواملی در ترویج و اشاعه حلال وجود دارد که بسیاری از دولتمردان کشورهای غیر اسلامی به مقابله با آن می‌پردازند. طبیعتاً باید این عوامل را در خارج از اصل موضوع حلال جستجو کرد. این مقاله به بررسی آثار و پیامدهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی تهیه غذای حلال پرداخته، که در واقع باعث نگرانی کشورهای غیر اسلامی شده و به مقابله با ترویج فرهنگ حلال می‌پردازند.</p> <p>نتیجه‌گیری: مقابله دولت‌های غیر اسلامی با این فرهنگ به دلیل استقبال مردم آن کشورها از محصولات حلال علنی نیست و حتی هم اکنون برندهای حلال در اکثر کشورهای دنیا وجود دارد ولی در عمل با روش‌های گوناگونی از جمله برجسته سازی برندهای غیر اسلامی و ایجاد موانع مختلف به تضعیف جایگاه برند حلال در کشورهای خود می‌پردازند.</p>
پذیرش مقاله: ۰۱/۱۱/۲۷	
کلمات کلیدی: غذای حلال تمدن اسلامی رونق اقتصادی رونق گردشگری قدرت سیاسی و اجتماعی حلال ناهنجاری‌های اجتماعی	

استناد (ونکوور): دستمرد ج، غیبی ه. بررسی عوامل فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در تهیه غذای حلال. مجله پژوهشنامه حلال. بهار ۱۴۰۱؛ ۵(۱): ۶۳-۷۴.

مقدمه

انسان‌ها می‌شود و موجب بوجود آمدن خصلت‌های اخلاقی و روحی منفی در انسان‌ها می‌شود. بنابراین می‌توان گفت که حلیت و حرمت غذا یک عامل مهم و بسیار اثر گذار در روح و روان آدمی می‌باشد و اگر خوردن برخی غذاها از منظر اسلام نهی شده و حکم حرمت به آن داده شده است، به دلیل آثار منفی است که بر روی روح و روان و خلق و خوی انسان می‌گذارد. به‌عنوان مثال در مورد حرمت خوردن شراب می‌گویند: الکل اگر چه در مرحله اول به مثابه یک آرام بخش عمل می‌کند و باعث می‌شود انسان اعتماد به نفس بیشتری داشته باشد، ولی این یک مزیت کوتاه مدت است. آنچه در واقع اتفاق می‌افتد این است که هنگام مصرف الکل تعادل

نیاز به غذا از مهم‌ترین نیازهای روز مره انسان است. توجه به غذای خوب، سالم و مناسب طبیعت و سیستم بدن از اموری است که باید مورد توجه قرار گیرد و به هر میزان که تغذیه انسان مطابق با فطرت او و تأمین کننده نیازهای جسمی او باشد، به همان میزان از بدنی سالم و قوی برخوردار خواهد بود. آنچه مسلم است و از منظر دینی و علمی نیز ثابت شده این است که، همان‌طور که غذای سالم در پرورش جسم اثر دارد غذای ناسالم موجب بیماری جسم می‌شود، این تأثیر در روح و روان انسان نیز وجود دارد. یعنی غذای حلال و پاک موجب سلامتی روح و روان انسان شده، و غذای حرام و ناپاک موجب تخریب و بروز آثار منفی بر روح و روان

* نویسنده مسئول: جواد دستمرد، آدرس پست الکترونیکی: jdastmorad@gmail.com، شماره تماس: ۰۹۱۵۱۰۵۰۱۳۲

باید از غذای شبهه ناک نیز حلال به غذایی گفته می‌شود که از بایستی پرهیز کرد.

در روایتی امام رضا(علیه السلام) فرمود: «فانَّ صلاح البدن و قوامه یكون بالطعام و الشراب و فسادة یكون بهما» (۳)، سلامتی و قوام بدن و همچنین فساد و بیماری آن به غذا و نوشیدنی است. بنابراین به حکم عقل و تأیید شرع مقدس و یافته‌های علمی، انسان بایستی هم از نظر ظاهری یعنی پاکی و تمیزی و هم از نظر حلال یا حرام بودن به آن توجه نماید.

تعریف غذای حلال

غذای حلال به غذایی گفته می‌شود که از منظر اسلام مصرف آن مجاز و در تمامی فرآیند تهیه، تولید و فرآوری آن قوانین و مقررات دستورات اسلامی در آن توجه و لحاظ شده است. و در مقابل آن کلمه خبیث به معنای ناپاک قرار دارد در سال‌های اخیر حلال به‌عنوان یک نشان تجاری (برند) است که بر روی محصولات غذایی درج می‌شود.

آثار و پیامدهای ترویج غذای حلال

همان‌طور که در مقدمه بیان شد به دلیل اثبات آثار و فوائد غذای حلال از منظر علمی، مشاهده می‌شود که گرایش به غذای حلال و مورد تأیید اسلام نه تنها در کشورهای اسلامی مورد استقبال قرار گرفته بلکه در بسیاری از کشورهای غیر اسلامی نیز گرایش غیر مسلمانان به غذاهای حلال بسیار زیاد شده است.

حال سؤال اساسی این است که علی‌رغم اثبات این مسأله از منظر علمی، ترویج فرهنگ غذای حلال در بین کشورهای مختلف چه آثار و پیامدهایی می‌تواند داشته باشد که دولتمردان کشورهای غیر اسلامی به جای ترویج و تلاش برای گرایش مردم به غذای حلال به مقابله با ترویج این فرهنگ می‌پردازند. آنچه مسلم است، اینکه دلیل این مبارزه و مقابله را بایستی در بیرون و غیر از خود غذای حلال و آثار جسمی و روحی که بر روی هر انسانی می‌گذارد بررسی نمود. این مقاله به بررسی آثار و پیامدهای ترویج تهیه غذای حلال از منظر سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی

مواد شیمیایی مغز بهم ریخته و بر قسمت‌هایی از مغز که مربوط به کمروبی است اثر می‌گذارد. در واقع استفاده از الکل برای درمان اضطراب، بعد از مدتی انسان را وابسته به آن کرده و هرچه انسان بیشتر الکل مصرف کند مقاومت بدن در برابرش بیشتر شده و انسان برای تجربه حس اولیه باید به مراتب مقدار بیشتری مصرف نماید.

بر اساس نظر روانشناسان اضطراب گاهی اوقات از انسان محافظت می‌کند و هشداری برای انسان است که در مقابل اضطراب قرار نگیرد. اما مصرف مشروب باعث از کار افتادن این سیستم هشدار دهنده می‌شود. و از طرفی دیگر مصرف مداوم الکل باعث کاهش هورمون سرتونین که عامل ایجاد حس شادی در انسان‌ها است شده و افسردگی را به همراه دارد. آقای برن، درخصوص گوشت خوک، به این نتیجه رسیده است که از نظر بیولوژیکی خوک بسیار شبیه انسان است و گفته شده است که مزه گوشت آن هم مانند گوشت انسان است، او توانسته ژنوم خوک را تعیین کرده و به شباهت زیاد توالی و ساختار DNA در خوک و انسان اشاره می‌کند (۱). در رابطه با مقایسه ژن خوک و انسان گفته شده که حدود ۹۰ درصد تطبیق DNA بین انسان و خوک اثبات شده است (۲)، وجود مولکول‌های درشت کلاسترول در چربی خوک و وجود مقدار بالای چربی داخل سلولی در خوک سبب می‌شود با مصرف گوشت خوک ولو به ظاهر فاقد چربی، مقدار قابل ملاحظه‌ای چربی وارد بدن مصرف کننده شده و دلیل اصلی ضایعات قلبی، عروقی و تصلب شرایین در انسان‌ها می‌شود.

بنابراین هر عقل سلیمی حکم می‌کند که انسان بایستی نسبت به نوع غذایی که تهیه می‌کند توجه کافی و لازم داشته باشد. این مهم در آیات و روایات نیز بسیار به آن توجه شده است. قرآن کریم در این باره می‌فرماید: «فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ»؛ «انسان حتماً باید به غذای خود بنگرد و توجه عمیق کند» معنای واژه طعام در این آیه شریفه گستره وسیعی دارد. از جمله اینکه انسان باید به مسأله حلیت و حرمت، پاک یا ناپاک بودن غذا توجه کافی نماید، این مسأله به قدری از منظر اسلام مورد تأکید است که حتی در دستورات دینی

داشت که؛ ملت‌های مسلمان برای رشد و توسعه باید از ظرفیت‌های یکدیگر استفاده کنند، ایشان عنوان داشتند؛ تعاملات اقتصادی جهان اسلام باید افزایش یابد، تا در نتیجه قدرت کشورهای اسلامی افزایش و پیروزی‌های مورد نظر در حوزه اقتصادی رقم زده شود (۵).

صنعت غذا و تولید محصولات غذایی این ظرفیت را دارد که بتواند یکی از مهم‌ترین بسترهای توسعه اقتصادی و سیاسی کشورهای دنیا باشد، و تجارت مواد غذایی حلال با توجه به جمعیت بیش از ۱/۵ میلیاردی مسلمانان (۴)، می‌تواند کشورهای مسلمان را از جایگاه ویژه‌ای در جهان برخوردار نماید و این کشورها به هر میزان که بتوانند در تولید غذای حلال موفق باشند و تعاملات تجاری خود را در این زمینه گسترش دهند می‌توانند در تقویت جایگاه اقتصادی کشورهای اسلامی نقش مؤثری داشته باشند.

۲- استحکام و تقویت بنیان‌های سیاسی و اجتماعی در روابط بین‌الملل؛

مقوله روابط بین‌الملل همواره مورد توجه اندیشمندان و دولتمردان کشورهای بوده است، و این به این دلیل است که گسترش و تقویت ارتباطات در حوزه روابط بین‌الملل از جمله مهم‌ترین مقوله‌هایی است که در تقویت بنیان‌های سیاسی و اجتماعی کشورهای اسلامی در تقابل با دشمنان اسلام دارد و هر عاملی که بتواند به نحوی موجب تقویت بنیان‌های سیاسی و اجتماعی کشورهای اسلامی و نقش پر رنگ آنها در مناسبات بین‌المللی باشد، بایستی در سیاست‌های حاکمان و دولتمردان اسلامی مورد توجه قرار گرفته شود، با تأمل در دیدگاه‌های امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (دامت برکاته) این مطلب به خوبی درک می‌شود که این بزرگواران هم بر این مهم تأکید داشته و دارند؛ حضرت امام معتقد بودند در روابط با دیگر کشورهای جهان دشمنی‌ها باید کاهش یابد و به

می‌پردازد. در واقع توجه دشمنان اسلام به این عوامل است که باعث شده با تمام توان خود به مقابله با ترویج این فرهنگ مقدس بپردازند. در این نوشتار ضمن پرداختن به بررسی آثار و پیامدهای سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی تهیه غذای حلال به تبیین چرایی حساسیت این کشورها نسبت به این موضوع می‌پردازد.

آثار و پیامدهای سیاسی ترویج غذای حلال

۱- تقویت جایگاه سیاسی کشورهای اسلامی و حضور پر قدرت در عرصه‌های بین‌الملل؛

با نگاهی به موضوع توسعه قدرت و مؤلفه‌های شکل‌گیری قدرت در دهه‌های اخیر در می‌یابیم یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های قدرتمندی و برتری سیاسی در بین سایر کشورها تبدیل شدن به قدرت اقتصادی و تقویت بنیه اقتصادی کشورها است. و به هر مقدار که کشورها بتوانند در اقتصاد و معادلات اقتصادی در عرصه بین‌الملل نقش ایفاء نمایند به همان مقدار می‌توانند در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی نقش راهبردی داشته باشند. کشورهای چینی توانسته‌اند با تقویت بنیان‌های اقتصادی در کشور خود، به جایگاهی برسند که در عرصه بین‌الملل در تحولات و معادلات سیاسی هم نقش تعیین‌کننده ایفا نمایند. کشورهای اسلامی ۲۵ درصد جمعیت جهان و ۷۵ درصد منابع را به خود اختصاص داده‌اند (۴). اگر بخواهند در عرصه بین‌الملل در حوزه‌های گوناگون نقش راهبردی داشته باشند بایستی با برقراری تعاملات اقتصادی با یکدیگر، سیاست‌های خود را به سمت تبدیل شدن به قدرت اقتصادی در منطقه و جهان سوق دهند. به دلیل نقش تعیین‌کننده تقویت مناسبات اقتصادی کشورهای اسلامی، مسأله تعاملات اقتصادی کشورهای اسلامی از موضوعاتی بود که در اجلاس سران کشورهای اسلامی در سال ۱۳۹۶ مورد تأکید برخی از سیاستمداران جهان اسلام قرار گرفت به‌عنوان مثال آقای لیاقت بلوچ دبیر وقت شورای ملی پاکستان در این اجلاس اظهار

فرهنگ غذای حلال، و تلاش برای توسعه این فرهنگ می‌تواند زمینه‌ساز آشنائی و استقبال مردم دنیا با فرهنگ و تمدن اسلامی و گرایش آنها به سوی اسلام می‌شود، بنابراین می‌توان گفت یکی از مهم‌ترین عواملی که باعث شده دولتمردان کشورهای غیر اسلامی به مقابله با نشر فرهنگ غذای حلال بپردازند، استقبال مردم غیر مسلمان از غذاهای با برند حلال است. در سال‌های اخیر با گسترش برندهای تجاری در کشورهای مختلف این مطلب به وضوح مشهود است همان‌طور که مسلمانان نسبت به استفاده از غذای حلال اهتمام دارند و همه کشورهای اسلامی در زمینه استفاده از غذای حلال یک وحدت و یکپارچگی خوبی دارند. مردم غیر مسلمان هم به استفاده از غذاهای حلال رو آورده‌اند. بنابراین دولتمردان کشورهای آنان که نشر و ترویج معارف اسلام را مانعی برای نیل به اهداف خود می‌دانند، احساس خطر کرده و به مقابله با گرایش به غذای حلال و ترویج برندهای حلال در دنیا می‌پردازند.

آثار و پیامدهای فرهنگی اجتماعی غذای حلال

۱. غذای حلال زمینه‌ساز ایجاد تمدن اسلامی؛

در طول تاریخ پیشوایان و رهبران جهان اسلام تمام تلاش خود را برای تحقق و پدید آوردن تمدن نوین اسلامی بکار برده‌اند و در این راه از هیچ تلاش و مجاهدتی دریغ نورزیده‌اند. پس از انقلاب اسلامی امام راحل (ره) و مقام معظم رهبری (دامت برکاته) نیز نظریه ایجاد تمدن اسلامی در جوامع بشری را مطرح نموده‌اند و اندیشمندان اسلامی نیز مؤلفه‌هایی که موجب رسیدن به این مهم است را ذکر کرده‌اند. یکی از موضوعاتی که در بحث تمدن نوین اسلامی مطرح است این است که با وجود کثرت‌های زیادی که بین فرق مختلف اسلامی وجود دارد چطور می‌توان به وحدت کلمه که مقدمه ایجاد تمدن اسلامی می‌باشد، رسید. بی‌شک یکی از مهم‌ترین عوامل وحدت، تکیه بر

مسئولین گوشزد می‌کردند که باید روابط ایران با کشورهای اسلامی روابط پایدار باشد، مقام معظم رهبری هم مانند امام راحل، تقویت روابط پایدار و مستحکم با تمامی کشورها البته به جزء اسرائیل و آمریکا را مورد تأکید قرار می‌دهند (۶). موضوع حلال و ترویج و تهیه غذای حلال و استفاده از محصولات کشورهای اسلامی و تعامل این کشورها در حوزه صادرات و واردات مواد حلال و تأمین نیازهای یکدیگر به تدریج باعث استحکام و تقویت بنیان‌های سیاسی و اجتماعی و ایجاد زمینه وحدت بیشتر بین کشورها می‌شود. چرا که این مهم نیازمند گسترش روابط و گفتگوهای دیپلماسی است که زمینه گفتگو و تعامل بین کشورهای اسلامی را توسعه می‌دهد. این همان چیزی است که دشمنان اسلامی از آن هراس داشته و آنها را به تلاش و تکاپو واداشته تا با تمام قدرت نسبت به ایجاد موانع برای از بین بردن این فرهنگ اقدام نمایند.

۳- استقبال کشورهای غیر اسلامی از غذاهای حلال عامل نشر و گسترش فرهنگ اسلامی؛

عداوت و دشمنی کشورهای مختلف دنیا بر ضد اسلام و نشر و گسترش اسلام در بین مردم آن کشورها به دلیل ویژگی‌های فرهنگ و تمدن اسلامی است. ویژگی‌هایی نظیر عدالت، رعایت حقوق بشر، مبارزه با ظلم و استکبار ستیزی و اساساً توجه خاص و ویژه دین اسلام به جایگاه و شأن خلیفه‌اللهی انسان می‌باشد. پر واضح است که وجود این تمدن و نشر و گسترش آن در بین مردم دنیا موجبات نگرانی سردمداران و حاکمان ظالم کشورهای مختلف بوده و با تمام توان به تخریب چهره اسلام و جلوگیری از نشر و گسترش فرهنگ اسلامی می‌پردازند. چرا که اساساً سیاست آنها استعمار و استثمار مردم دیگر کشورهای دنیاست و تمام تلاش خود را بکار برده‌اند تا با ظلم و تعدی به حقوق مردم دنیا موقعیت خود را ارتقاء دهند. گسترش

دارد، و تلاش گسترده و فراگیری که دشمنان اسلام در عرصه‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی برای ایجاد اختلاف در بین فرق اسلامی می‌کنند، اثبات می‌کند که فرق اسلامی بیش از پیش بایستی نسبت به گرد هم آمدن و تکیه بر مشترکات و کنار گذاشتن اختلافات اهتمام بورزند. از مهم‌ترین موضوعاتی که می‌تواند زمینه‌ساز گفتگوی بین فرق و مذاهب اسلامی باشد، و رجال سیاسی، علمی و دینی کشورهای اسلامی می‌توانند نسبت به بررسی راه‌کارهای بسط و گسترش همکاری‌های فرهنگی، اقتصادی و علمی در این زمینه باهم تعامل داشته باشند موضوع حلال و غذای حلال است.

۳. کاهش معضلات فرهنگی و تحکیم روابط خانواده:

اصلی‌ترین نهاد اجتماعی در جوامع بشری خانواده است. هرچه بتوان به این بنای مقدس پرداخت و بنیان خانواده را تقویت کرد و سکون و آرامش را در خانواده تقویت کرد به همان میزان اجتماع و جوامع بزرگ انسانی از سکون، آرامش و فرهنگی غنی برخوردار خواهد بود؛ و در مقابل هر چقدر که اساس خانواده متزلزل و یا با اضطراب و پرتنش باشد این عدم ثبات و تنش‌ها در اجتماعات بزرگتر ظهور و بروز خواهد داشت. با مراجعه به صفحات حوادث روزنامه‌ها و مصاحبه‌های فراوانی که با بسیاری از تبهکاران و هنجار شکنان جامعه صورت گرفته است به وضوح در می‌یابیم که علت بسیاری از این هنجار شکنی‌ها ریشه در خانواده‌های آنان و عدم توجه کافی به ابعاد مختلف تربیتی خانواده و فرزندان دارد (۷). در واقع خانواده رکن اساسی اجتماع و زیربنای تربیت، اخلاق، آداب و سنن جامعه و به‌عنوان بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی محسوب می‌شود مطالعات فراوانی نشان می‌دهد که مشکلات رفتاری و مشکلات اجتماعی افراد بیشتر ریشه در سلامت خانواده دارد. امروزه دستیابی به جامعه سالم در گرو

عوامل و موضوعاتی است که مورد تأکید و اهتمام همه فرق اسلامی است هر آنچه بتوان بر مشترکات تکیه نمود و زمینه‌های تعامل کشورهای اسلامی در این مشترکات را بیش از پیش تقویت کرد، رسیدن به آرمان ایجاد تحقق نوین اسلامی دست یافتنی‌تر می‌شود. از مهم‌ترین اموری که خصوصاً در سال‌های اخیر کشورهای اسلامی به آن اهتمام فراوان دارند و علی‌رغم همه اختلافاتی سیاسی، اعتقادی و فرهنگی بحث استفاده از غذای حلال و ترویج آن در بین اقشار مردم است. توجه به امر حلال در بین کشورهای اسلامی و اهتمام دولتمردان، شخصیت‌ها و جریانات سیاسی، علمی و دینی به امر حلال می‌تواند به وحدت بیشتر در بین کشورهای اسلامی منجر شود که بدون تردید از عوامل زمینه ساز تمدن نوین اسلامی نیز می‌باشد. برگزاری همایش‌ها، سمینارها و نشست‌های مختلف و تعاملات مقامات سیاسی و غیر سیاسی با محوریت حلال و تعامل برای رسیدن به راه‌کارهایی که می‌تواند به توسعه و ترویج غذای حلال در کشورهای اسلامی منجر شود.

۲. غذای حلال و گفتگوی بین المذاهب و تقویت وحدت کشورهای اسلامی؛

دین مبین اسلام تأکید فراوانی بر اتحاد و اصل اساسی امت واحده دارد. خداوند می‌فرماید: «إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ» این امت شماسست که امتی یگانه است و من پروردگار شمایم پس از من پروا دارید. از مهم‌ترین عوامل زمینه ساز رسیدن به امت واحده، گفتگوی بین ادیان و تضارب آراء بین فرق مختلف اسلامی می‌باشد، سیره امامان معصوم (علیهم السلام) نیز گواه بر این مدعا است که گفتگو و تضارب آراء مورد اهتمام اسلام است که در این باب می‌توان به مناظرات علمی امام رضا (علیه السلام) با دیگر فرق اسلامی اشاره نمود. اوضاع سیاسی جهان و تنش‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی که در جهان امروز وجود

سلامت خانواده است و تحقق خانواده سالم مشروط به برخورداری افراد از سلامت روانی و داشتن ارتباط مطلوب با دیگر است (۸). اسلام عزیز به‌عنوان مکتبی انسان‌ساز و هم به ابعاد فردی و هم به ابعاد اجتماعی حیات بشری اهتمام دارد، و بیشترین توجه را به جایگاه خانواده داشته، و خانواده را یک نهاد مقدس می‌شمارد به همین منظور در کلام معصومین فراوان دیده شده است که نسبت به خانواده و جایگاه خانواده و رعایت اخلاق و رفتار نیک و نهادینه کردن فرهنگ احترام به یکدیگر در خانواده تأکید فراوان شده است، امام صادق علیه السلام در حدیثی می‌فرماید: «مَنْ حَسَنَ بِرَّهُ بِأَهْلِ بَيْتِهِ مَدَّ لَهُ فِي عُمْرِهِ»؛ هر کس به شایستگی در حق خانواده‌اش نیکی کند، عمرش طولانی می‌شود (۹)، در حدیث دیگری از امام صادق (ع) نقل شده است که: «مَنْ حَسَنَ بِرَّهُ بِأَهْلِ بَيْتِهِ زِيدَ فِي رِزْقِهِ»؛ آن کس که در حق خانواده‌اش نیکی بهتر و بیشتری داشته باشد رزقش زیاد می‌شود (۱۰)، و یا رسول مکرّم اسلام صلی الله علیه وآله در حدیثی در منزلت و جایگاه والای خانواده خطاب به امیر المومنین می‌فرماید:

«خِدْمَةُ الْعِيَالِ كَفَّارَةٌ لِلْكَبَائِرِ وَ تَطْفِي غَضَبَ الرَّبِّ، وَ مَهْوَرُ الْحُورِ الْعَيْنِ، وَ تَزِيدُ فِي الْحَسَنَاتِ وَ الدَّرَجَاتِ»؛ یا علی: خدمت به خانواده، کفاره گناهان کبیره و خاموش کننده خشم خداوند و مهریه حورالعین و زیاد کننده حسنات و درجات است (۱۱). با دقت در این روایات و ده‌ها آیه و روایت دیگر به خوبی در می‌یابیم از منظر اسلام هر چقدر که بتوانیم عوامل و زمینه‌های رشد خانواده را ایجاد نمائیم و از طرف مواعنی که باعث تزلزل در سلامت روان خانواده می‌شود را رفع نمود. از منظر علمی نیز همچنان که در مقدمه ذکر شد به اثبات شده که یکی از عواملی که تأثیر مستقیم در سلامت جسمی و روحی افراد دارد، تغذیه مناسب و سالم است. هر چقدر که انسان بتواند به سلامت طعام خود از جهات سلامت و

کیفیت مواد اولیه، رعایت مسائل بهداشتی و هم توجه به حرام و حلال بودن اهتمام بورزد، به همان مقدار از آرامش روحی روانی و سلامت جسمانی بیشتر برخوردار خواهد بود. و نهایتاً این آرامش روحی و روانی به اجتماع خواهد رسید (۱۲). بنابراین می‌توان گفت توجه به امر حلال خصوصاً در موضوع تغذیه می‌تواند زمینه ساز وجود جامعه آرام و سالم از منظر اجتماعی و روحی و روانی را فراهم آورد؛ و دست‌اندرکاران امر سلامت جامعه در کشورهای اسلامی هر آنچه بتوانند در ترویج فرهنگ حلال و استفاده از برندهای حلال موفق عمل کنند به همان اندازه می‌توانند، جوامعی سالم از لحاظ روحی و جسمی داشته باشند.

۴- غذای حلال و رفع ناهنجاری‌های موجود در جوامع بشری؛

با تأمل در آیات و روایات مربوط به روزی حلال، پرهیز از اکل مال حرام در می‌یابیم که اساساً این موضوع از منظر اسلام بسیار مهم است و تأکید فراوان بر رعایت آن شده است و در برخی از آیات و روایات حتی به آثار و پیامدهای روزی حلال اشاره شده است به‌عنوان مثال رسول خدا (ص) فرمودند: «طَلَبُ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَ مُسْلِمَةٍ»؛ طلب حلال بر هر مرد و زن مسلمان واجب است و در حدیث دیگری امیرالمؤمنین علی علیه السلام: «الشَّخْصُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ الْحَلَالِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» (۴).

کسی که به خاطر خداوند در جستجوی روزی حلال از مکانی به مکان دیگر مسافرت می‌کند مانند رزمنده‌ای است که در راه خدا جهاد می‌کند. در قرآن کریم نیز در آیات ۱۶۸ تا ۱۷۲ سوره مبارکه «بقره» بر کسب روزی حلال تأکید داشته و انسان را از خوردن اکل حرام برحذر می‌دارد. در این آیات خداوند می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ».

جامعه‌ای آرام و همراه با سجایای اخلاقی و اجتماعی داشته باشند و در مقابل نیز به هر میزان که نسبت به این موضوع بی تفاوت بوده و بازار کشورهای اسلامی برای ورود و رشد برندهای غیر اسلامی باز باشد. بی شک جوامع اسلامی دچار ناهنجاری‌ها، انحرافات و کجروی‌های اخلاقی در حوزه فردی و اجتماعی خواهد شد.

آثار و پیامدهای اقتصادی ترویج غذای حلال

۱. قدرت گرفتن اقتصاد کشورهای اسلامی؛

تعاملات اقتصادی و مبادلات تجاری در بین کشورهای اسلامی و توجه به دیپلماسی اقتصادی عواملی هستند که موجب قدرت گرفتن کشورهای اسلامی می‌شود و به هر میزان که کشورهای اسلامی تلاش بیشتری برای تبدیل شدن به قدرت اقتصادی در عرصه بین‌الملل داشته باشند، می‌توانند در مقابله با فشارها و تهدیدهای دشمن و به‌طور مشخص جهت از بین بردن تحریم‌های اقتصادی که دشمنان اسلام با هدف ناکارآمدی اقتصادی و وابستگی ممالک اسلامی به آنها به کار می‌برند موفق‌تر خواهند بود.

اساساً یکی از اهداف اقتصاد مقاومتی در عرصه بین‌الملل که مقام معظم رهبری هم سال‌هاست بر آن تأکید دارند، رسیدن به همین مهم است که بتوان با تکیه بر توانمندی‌های کشورهای اسلامی از وابستگی به کشورهای دیگر جلوگیری نمود. رشد اقتصادی کشورهای اسلامی می‌تواند در قدرتمندتر شدن این کشورها در عرصه‌های دیگر نظیر دیپلماسی فعال و پویا، تأمین عزت و اقتدار اسلامی، مبارزه با نظام سلطه، فساد ستیزی بسیار کارآمد باشد و به تعبیری باید گفت که رسیدن به این سطح از عزت و اقتدار بدون قدرتمندی در عرصه اقتصادی ممکن نیست.

موضوع حلال از موضوعاتی است که در تعاملات و مبادلات تجاری کشورهای اسلامی نقش بسیار زیادی را می‌تواند ایفاء نماید و ملل اسلامی هر چقدر بتوانند

ای مردم از آنچه در زمین است حلال و پاکیزه را بخورید و از گام‌های شیطان پیروی نکنید که او دشمن آشکار شماست. این توصیه اکید دین مقدس اسلام به خوردن رزق و روزی حلال و پاک به این دلیل است که رشد ناهنجاری‌های اخلاقی و اجتماعی در جامعه از مهم‌ترین آثار سوء کسب مال حرام است.

نکته مهم این است که یکی از بزرگ‌ترین آثار رزق حرام و عدم توجه کافی به حلال، هم این افراد و هم نسل بعد از آنها دچار انحرافات عقیدتی و اخلاقی، فساد و فحشاء، ناهنجاری‌های اخلاقی و اجتماعی می‌شوند و می‌توان گفت ریشه بسیاری از انحراف‌های اشخاص، روزی حرام است. جامعه‌ای که با مال حرام بوجود بیاید به سادگی، خداوند و شأن و منزلت انسانی را به فراموشی می‌سپارد، دچار انحرافات و رزائل اخلاقی می‌شود. چنین جامعه‌ای هرگز نمی‌تواند مدینه فاضله‌ای باشد که اصول اخلاقی و انسانی بر آن حاکم باشد.

در واقعه‌ی عاشورا امام حسین (علیه السلام) به سپاه «عمر بن سعد» می‌فرماید: «اینکه شما در برابر امام زمان (عج) خویش و فرزند رسول خدا (صلوات الله علیه) قرار گرفتید و حق را انکار می‌کنید به خاطر این است که شکم‌هایتان پر از حرام شده» (۱۳)، با تأمل به فرمایش حضرت به خوبی در می‌یابیم حرام‌خواری و کسب حرام، انسان را به درجه‌ای می‌رساند که در برابر امام زمان خود می‌ایستد و با او اعلان جنگ می‌کند. اما در جامعه‌ای که کسب رزق حلال سرلوحه زندگی افراد این جامعه قرار داده شده، افراد این جامعه از آرامش و آسایش جسمی و روحی و روانی برخوردار می‌باشند. بنابراین به هر میزان که حاکمان کشورهای اسلامی بتوانند زمینه کسب روزی حلال و ترویج فرهنگ استفاده از حلال و اجتناب از توزیع برندهای غیر اسلامی را در جوامع خود سرلوحه سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی خود قرار دهند، به همان میزان می‌توانند ناهنجاری‌های اجتماعی را از بین برده و

اقتصادی خود از روش‌های نوین و جدید بهره ببرند و تکیه بر روش‌های سنتی به تنهایی نمی‌تواند موجب رشد و توسعه در زمینه اقتصادی باشد. یکی از موضوعاتی که این جوامع برای توسعه درآمد ارزی توجه ویژه به آن داشته و در سال‌های اخیر رشد و توسعه فراوانی داشته‌اند موضوع گردشگری است. آنها به خوبی دریافته‌اند که گردشگری می‌تواند تأثیر مستقیم در توسعه اقتصادی داشته باشد، بنابراین توجه به این مسأله باعث شده است که مفهوم گردشگری و توریسم توسعه یافته و در ابعاد مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و... تعریف شود.

طی محاسبات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور در سال ۱۳۷۸ به این نتیجه رسیده است که در کشور ایران اگر بتواند تنها ۵ درصد گردشگران بین‌المللی را جذب نماید درآمد ایران از این مسیر بالغ بر ۱۲/۸ میلیارد دلار خواهد بود (۱۴).

از این رو کشورهای اسلامی به‌منظور تنوع بخشیدن به منابع رشد اقتصادی و درآمدهای ارزی و همچنین ایجاد فرصت‌های جدید شغلی در کشورهای خود، بایستی توجه خاص و ویژه به صنعت گردشگری داشته باشند و در چشم اندازهای خود به این موضوع اهتمام بیشتری داشته باشند.

یکی از بسترهایی که می‌تواند عامل جذب و توسعه گردشگر به کشورهای مسلمان شود موضوع حلال و گردشگری حلال می‌باشد. چرا که اساساً یکی از مشکلاتی که مسلمانان در موضوع گردشگری با آن مواجه هستند؛ این است که فرهنگ حاکم بر بسیاری از کشورهای دنیا منطبق بر اصول اسلامی نمی‌باشد، و علی‌رغم تشویق و تأکید دین اسلام بر سفر، مسلمانان در بسیاری از کشورهای دنیا با مشکلات فراوانی مواجه هستند، بنابراین از سفر امتناع می‌ورزند.

با توجه به جمعیت چند میلیاردی مسلمانان در دنیا و از طرفی تأکید دین مبین اسلام بر سفر، تلاش کشورهای اسلامی برای ایجاد فرصت‌های گردشگری

روابط تجاری خود را با محور تأمین نیازمندی‌های حلال تقویت نمایند به همان مقدار می‌توانند علاوه بر خود کفایی در عرصه‌های سیاسی و فرهنگی و اجتماعی در منطقه و جهان نقش تعیین کننده و مؤثر داشته باشند.

۲. تضعیف بازار برندهای غیر اسلامی؛

یکی از ابزارهای دشمنان در تقویت بنیان‌های اقتصادی خود و در نتیجه تأمین هزینه‌های تقابل با امت‌های اسلامی، ترویج برندهای مختلف در بین ممالک اسلامی است. آنها به خوبی توانسته‌اند با فرهنگ سازی و صرف هزینه‌های هنگفت برندهای مختلف غذایی خود را در کشورهای اسلامی نهادینه نموده و با تطبیق محصولات خود با ذائقه و فرهنگ کشورهای مسلمان، محصولات را مطابق با مناطق مختلف کشورهای اسلامی تولید کنند و ضمن تقویت و رونق اقتصادی کشورهای خود به نوعی بازارهای اسلامی را با رکود مواجه نمایند. هر چقدر کشورهای اسلامی بتوانند با تقویت بازارهای خود و تولید محصولات با فرهنگ اسلامی و مناسب با ذائقه کشورهای مسلمانان تولید نمایند این معادله برعکس خواهد شد یعنی در نهایت به تقویت و رونق اقتصادی و تقویت برندهای اسلامی و تضعیف اقتصادی و برندهای غیر اسلامی منجر خواهد شد. موضوع حلال برای نهادینه کردن این سیاست؛ موضوعی برای کار مشترک اقتصادی کشورهای اسلامی و تقویت برندهای اسلامی در سطح منطقه و جهان می‌تواند نقش تعیین کننده‌ای را ایفاء نماید و به هر مقدار که کشورهای اسلامی بتوانند در نهادینه کردن برند حلال در بین شرکت‌های تجاری خود موفق‌تر عمل نمایند می‌تواند در تضعیف بازارها و برندهای غیر مسلمان نقش تعیین کننده‌ای را ایفاء نمایند.

۳. ترویج توریسم و گردشگری حلال؛

امروزه بسیاری از کشورهای دنیا بوضوح به این حقیقت پی برده‌اند که بایستی برای بهبود وضعیت

بسترهای رونق تولید می‌دانند و تأکید دارند که از منظر اسلام و در نظام اسلامی بایستی توجه ویژه به موضوع رونق تولید و گسترش رفاه عمومی داشت، ایشان می‌فرمایند «اینکه بعضی تصور کنند که در نظام اسلامی به مقوله‌ی تولید ثروت و گسترش رفاه عمومی و تولید بنگاه‌های مهم ثروت‌ساز بی‌اعتنائی شده، خطای بزرگی است؛ چنین چیزی نیست. یکی از ارکان مهم نظام اسلامی ثروتمند کردن جامعه و کشور است» (۱۶).

در عصر حاضر علی‌رغم تأکیدات دین مبین اسلام، بعضی از کشورهای اسلامی با مشکل عدم توسعه اقتصادی مواجه می‌باشند، بدین معنی که از تمامی ظرفیت‌ها و منابع مادی و انسانی خود بهره نمی‌برند و یا در بهره‌وری از این منابع به حداقل‌ها بسنده می‌نمایند؛ بنابراین عواقبی چون فقر، رکود و عقب‌ماندگی گریبان‌گیر آنها شده است. و این کشورها نتوانسته‌اند از تمامی عوامل و زمینه‌های لازم برای توسعه اقتصادی مانند منابع طبیعی، نیروی کار و فرهنگ غنی که تأکید بر گسترش تولید دارد استفاده نمایند، در نتیجه در این کشورها در عین غنی بودن از نظر منابع، دارای اقتصادی فقیر و ضعیف هستند. بنابراین برنامه‌ریزی برای توسعه و رونق اقتصادی باید به مسأله اول سیاستمداران و سردمداران کشورهای اسلامی تبدیل شود که خوشبختانه این مهم در شماری از کشورهای اسلامی، رایج شده است و برخی از این کشورها، هم اکنون از نظر صنعتی، در سطح نسبتاً پیشرفته‌ای قرار دارند.

نکته دیگر این است که این کشورها برای رشد و توسعه کشورهای خود الگوهای غربی و پیشنهادهای نظریه پردازان و متخصصان غربی را سرلوحه کار خود قرار داده‌اند و در اغلب این کشورها الگوهایی که اقتباس نموده‌اند توسط نظریه‌پردازان و متخصصان و برنامه‌ریزان غربی، ایجاد شده است. الگوهایی که به نظر

حلال و ایجاد بسترهای لازم برای تفریح و گردش، تغذیه، ورزش و دیگر موضوعات حلال می‌تواند به رشد و توسعه اقتصادی این کشورها منجر شود. لازم به ذکر است که این موضوع در بسیاری از کشورها در حال اجرا است و کشورهای نظیر: مالزی، اندونزی، و... در توسعه اقتصادی خود به این مهم رو آورده‌اند و جالب است که بدانیم حتی بسیاری از کشورهای غیر اسلامی که مذهب رسمی آنها اسلام نمی‌باشد نظیر چین، ژاپن، استرالیا و... برای توسعه اقتصادی خود، ایجاد زمینه‌های لازم برای جذب توریسم مسلمان را در برنامه‌های اقتصادی خود به کار برده‌اند، که این حاکی از اهمیت موضوع و درآمد سرشاری است که کشورهای اسلامی می‌توانند به آن توجه ویژه نمایند.

۴. غذای حلال و رونق کشاورزی و تجارت و جهش تولید؛

اقتصاد در نگاه اسلام، موضوع بسیار مهمی است و به آن توجه بسیار شده است؛ چرا که از طرفی بخش مهمی از نیازهای انسان یعنی نیازهای جسمی از این راه تأمین می‌شود و از طرفی دیگر رشد اجتماعی و برخوردار بودن از جامعه‌ای سالم و پویا، منوط بر داشتن اقتصاد پر رونق می‌باشد.

بالطبع تلاش برای ایجاد اقتصاد پاک و رونق اقتصادی سالم و پویا از مهم‌ترین وظائف مسئولین کشورهای اسلامی باید باشد. همان‌طور که مقام معظم رهبری نیز در سال‌های اخیر فراوان بر آن تأکید داشته و در نامگذاری سال‌های اخیر به موضوع تولید ملی و رونق و جهش تولید تأکید داشته، و کلید حل بسیاری از معضلات کشور را در رونق و جهش تولید می‌دانند. معظم له در یکی از سخنرانی‌های خود می‌فرمایند؛ بنده معتقدم که علاج مشکلات کشور، کلید حل معضلات کشور عبارت است از ترویج تولید داخلی در بخش‌های مختلف (۱۵)، رهبر معظم اسلامی در بخش دیگری از سخنان خود رمز رسیدن به رفاه اجتماعی را توجه به تولید بیشتر و ایجاد

دهند قطعاً به همین میزان در رشد و توسعه در زمینه‌های اقتصادی و خصوصاً موضوع کشاورزی و رونق تولید محصولات کشاورزی در بین آحاد مردم جامعه موفق بوده و در نتیجه رشد و توسعه اقتصادی آنها را در برخواهد داشت، و می‌توانند در عرصه بین‌الملل نقش تعیین‌کننده‌ای را ایفاء نمایند.

نتیجه‌گیری

به‌طور کلی موضوع حلال و گسترش فرهنگ حلال با تمامی جذابیت‌ها و ظرفیت‌هایی که برای نزدیک شدن جوامع بشری به یکدیگر دارد، می‌تواند در رفع مشکلات و معضلات و ناهنجاری‌های موجود در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در کشورهای مختلف مؤثر باشد، و به ظاهر حتی کشورهای غیر اسلامی از آن حمایت ظاهری می‌نمایند ولی در عمل با روش‌های گوناگونی از جمله برجسته‌سازی برندهای غیر اسلامی و ایجاد موانع مختلف به تضعیف جایگاه برند حلال در کشورهای خود می‌پردازند.

تضاد منافع

نتایج حاصل از این مطالعه با منافع نویسندگان و محققان در تعارض نیست.

References

*The Holy Quran

1. Breu M. A gene database for pigs. ETH Life international. Available from: <https://archiv.ethlife.ethz.ch/e/articles/sciencelife/genetpig.html> accessed: 8/9/2022
2. Ghosian Moghaddam MH, Maleki M. An investigation of the effect of pork consumption on human health from the perspective of Quran and medicine. Arak Medical University Journal. 2011; 13 (4): 107-116. [In Persian]
3. Najaf M M. Rasalat Al-Zahbieh (Medicine of Imam Reza). Qom: Dar Al-Khayyam; 1982. [In Arabic]
4. Pew Research Center. Report on Mapping the Global Muslim Population. Available from: <https://www.pewresearch.org/religion/2009/10/07/mapping-the-global-muslim-population/#footnotes> accessed: 8/20/2022

نمی‌رسد حتی برای خود آن کشورها مفید بوده و با اندکی تأمل درمی‌یابیم که اقتصاد این کشورها خود در حال زوال و نابودی می‌باشد. نتیجه ناشی از این الگوهای ناکارآمد این شده است که اقتصاد جهان اسلام هیچ‌گونه دگرگونی و جهت‌گیری مناسب به سمت اسلام نداشته و ضعف‌ها و بی‌عدالتی‌های ناشی از دوران استعمار و پس از آن، عموماً بیشتر خود را بروز می‌دهد. این مسأله باعث شده است که اندیشمندان مسلمان از این وضعیت انتقاد کرده و تلاش برای توسعه اقتصادی مناسب با تفکر اسلامی را خواستار شده‌اند.

با توجه به مبانی رشد و توسعه اقتصادی بر اساس نگرش اسلام به اقتصاد فردی و اجتماعی، تنها راه نجات، رونق اقتصادی در کشورهای اسلامی است.

یکی از مهم‌ترین عواملی که از منظر اسلام مورد تأکید است و توجه به آن می‌تواند عامل رشد و رونق اقتصادی و کشاورزی در بین کشورهای اسلامی شود، تلاش برای ترویج فرهنگ حلال در سطح دنیا و رفع موانع و عوامل ترویج این فرهنگ در سطح بین‌الملل می‌باشد.

به هر میزان که کشورهای اسلامی بتوانند برند حلال و محصولات حلال را در دنیا گسترش دهند، و بتوانند برندهای حلال را در سطح بین‌الملل به‌عنوان یک برند معتبر توسعه

5. Balooch L. Islamic Unity Summit Conference. Tehran; 2017 Available online: <https://snn.ir/002jLD> Last visited: 8/9/2022. [In Persian]

6. Sobhani M A. Relations with neighbors on the border of warning. Iranian Diplomacy. Available from: <http://irdiplomacy.ir/fa/news/1901526/%D8%B1%D9%88%D8%A7%D8%A8%D8%B7-%D8%A8%D8%A7-%D9%87%D9%85%D8%B3%D8%A7%DB%8C%DA%AF%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D8%B1-%D9%85%D8%B1%D8%B2-%D9%87%D8%B4%D8%AF%D8%A7%D8%B1> accessed: 8/20/2022

7. Gharaei Moghadam A. Breaking norms has nothing to do with race and nationality. Interview with Jame -Jam Newspaper. Available online:

magiran.com/n4307549 accessed: 8/20/2022

8 .Feghhi Farahmand N, Zanjani S. The examination of the relationship between social capital and health and social security. 2019; 4(10): 99-112. [In Persian]

9 .Kolayni M. Al- Kafi. Iran: Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiya; 1986. [In Arabic]

10 .Majlesi M B. Bahar Al-Anwar. Beirut: Dar Al-Wafa; 1982. [In Arabic]

11. Tabatabaei Borujerdi H. A collection of the hadiths of the Shiites in the provisions of Sharia. Tehran: Matba Al-Masaha; 1960. [In Arabic]

12 .Ammarloo, M. The role of halal sustenance in providing mental health with a focus on self-knowledge. Journal of Halal Research. 2021; 4(1):

46-57. [10.30502/H.2021.287777.1073](https://doi.org/10.30502/H.2021.287777.1073) [In Persian]

13. Shoostari N. Sharh Ahqaq al-Haq. Qom: Maktab Al-Islamieh, vol. 11, p: 624 [In Arabic]

14 .Madhushi M, Naserpur N. Evaluation of obstacles to the development of the tourism industry in Lorestan province. Trade Studies. 2003;28:25-58.

15. Khamenei A. One of the pillars of the system is to enrich the society [unpublished speech notes]. Available from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=49864> accessed: 20/03/2022

16. Khamenei A. One of the pillars of the system is to enrich the society [unpublished speech notes]. Available from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44105> accessed: 19/11/2019

Investigating socio-cultural, political and economic factors in preparing halal food

Javad Dastmorad^{1*}, Hadi Gheybi²

1- Department of Education and Jurisprudence., JAl-Mustafa Al-Alamiya University, Mashhad, Iran.

ARTICLE INFO

Received: 12 January 2022

Acceptance: 16 April 2022

Keywords:

Halal Food

Islamic Civilization

Economic Prosperity

Political and Social Power
of Halal

Social Anomalies

ABSTRACT

Background and objective: The matter of halal and paying attention to the culture of its use is an issue that is emphasized by Islam. Reflecting on the verses and hadiths, we understand that this issue is quite important in the view of Islam, and it has paid much attention to it and has mentioned many effects and consequences for its observance or non-observance. From a scientific point of view, the effects and benefits of halal food and the negative consequences of using haram food have been proven in many cases. Therefore, logically, all human beings, even non-Muslims, should pay attention to this issue.

Results: There are factors in the promotion and dissemination of halal that many statesmen in non-Islamic countries deal with. Naturally, these factors must be sought outside the realm of halal. This article examines the cultural, social, political, and economic implications of preparing halal food, which raises concerns among non-Muslim countries and counteracts the promotion of halal culture.

Conclusion: The confrontation of non-Islamic states with this culture is not public due to the acceptance of halal products by the people of those countries, and even now there are halal brands in most countries of the world, but in practice, there are various methods such as highlighting non-Islamic brands and creating various obstacles to weakening the position of Halal brands in their countries.

Use your device to scan
and read the article online

Citation (Vancouver): Dastmorad J, Gheybi H. Investigating socio-cultural, political and economic factors in preparing halal food. Journal of Halal Research. Spring 2022; 5(1):63-74. [In Persian] <https://doi.org/10.30502/h.2022.153370>

*Correspondance to: Javad Dastmorad, Email: jdastmorad@gmail.com, Tel: +98- 09151050132

